

ni, gostišča). V ustvarjenem turističnem prometu pa Jugoslavija dosega le 12% prometa Italije in 73% prometa Grčije. Ob tem pa ob Grčiji edina izmed sredozemskih držav kaže porast deleža v svetovnem turističnem prometu. To pa pomeni predvsem tokove iz evropskih držav. Z nekaterimi že izvedenimi političnimi spremembami v vzhodnoevropskih državah in boljšimi možnostmi potovanj v tujino ostaja Jugoslavija potencialno ena najbolj privlačnih držav za turista iz vseh ostalih držav.

Gibanje turističnih tokov iz posameznih območij Evrope v Jugoslavijo kaže v glavnem vztrajno naraščanje turističnega prometa iz zahodnoevropskih držav, stagnacijo iz južnoevropskih z Italijo ter nazadovanje iz zahodnosrednjeevropskih in vzhodnoevropskih držav. Jugoslavija pritegne tudi velik del tranzitnega turističnega prometa, ki pa ne daje takšnega ekonomskega učinka kot v bolj razvitih državah (Švica, Avstrija) itd.).

SKLEP

Jugoslavija ima številne specifične pogoje za uspešno vključevanje v evropske razvojne tokove. Med njimi še posebej izstopajo njen položaj in naravni elementi z naravnimi potenciali.

Družbeni, ekonomski in politični pogoji s svojo notranjo pestrostjo, pa vsaj za sedaj, predstavljajo omejitveni dejavnik. Tako naš geografski položaj omogoča izjemen prometni pomen v vseh smereh, ki pa ga vsled gospodarske (ne)razvitosti in drugih

zaviralnih dejavnikov še zdaleč ne izkoriščamo. Prav glede na naravne pogoje in pestrost gospodarske razvitosti in usmeritve, pa bi morali pozitivno opredeliti naš razvoj znotraj celotne evropske skupnosti. To pa pomeni tak razvoj, ki bi ustrezno valoriziral vsa naša območja in ne omogočal negativnih socio-ekonomskih in drugih, predvsem pa prostorskih posledic.

1. Rogić, V., 1982, *Regionalna geografija Jugoslavije*. Zagreb.
2. Grgić, M., 1984, *Geopolitički položaj Jugoslavije u prošlosti i danas*. Zbornik radova XXXI, Beograd, str. 79-95.
3. Cvijić, J., 1966, *Balkansko poluostrvo*. Beograd.
4. *Produktivnost rada u Jugoslaviji*. Jugoslovenski pregled XXX, 1986-10, Beograd 1986, str. 465-474.
5. Djeković, L., 1982, *Jugoslawien zwischen EG und RGW. Südosteuropa Mitteilungen 22, 1982-2, München*, str. 3-12.
6. *Platni bilans i zaduženost Jugoslavije u inostranstvu 1971-1986*. Jugoslovenski pregled XXXI, 1987-6, Beograd 1987, str. 297-304.
7. *Jugoslavija 1945-1985*. Beograd 1986.
8. *Strana ulaganja*. Jugoslovenski pregled XXXIII, 1989-7-8, Beograd 1989, str. 289-294.
9. Pfaff, D., 1988, *Praktische Erfahrungen mit joint ventures in Südosteuropa*. Südosteuropa Mitteilungen 28, 1982-2, München, str. 114-127.
10. *Statistički godišnjak Jugoslavije 1989*. Beograd 1989.

PROCESI IN POJAVI REGIONALIZMA V EVROPI

Bojko Bučar

V klasičnih mednarodnih odnosih, kjer so države temeljni subjekti mednarodnega prava in mednarodnih odnosov, se regionalizem pojmuje kot regionalno povezovanje držav v nasprotju z univerzalnim sodelovanjem na svetovni ravni. Zato se regionalno sodelovanje odvija dokaj različno in ne le kontinentalno ali geografsko. Lahko gre za kulturno-civilizacijsko, jezikovno-etnično, versko-ideološko, politično, zgodovinsko, geopolitično ipd. regijo ali za kombinacijo tega. Regija se torej nasplošno pojmuje kot

omejen prostor v svetu in regionalno sodelovanje kot razlika do univerzalnega. Pri tem države sodelujejo z različno intenziteto, t.j. govorimo o kooperacijskih in integracijskih procesih. Prav tako pa regionalno sodelujejo na različnih področjih npr. vojaškem, političnem, ekonomskem in drugih, pri čemer je potrebno vedeti, da v praksi ni čistih tipov intenzitete in vrste sodelovanja, tako kot ni čistega tipa regije. Prav tako pa se povezujejo z različno stopnjo formalnih obvez, s tem, da je pri tem opazna ten-

denca neformalnega sodelovanja, ki pa zaradi tega ni nič manj uspešna. Tako v Evropi poznamo, ali bolje, smo poznali regionalizem na osnovi ideološke razdelitve kontinenta (tu moramo spregledati poizkuse vseevropskega povezovanja v okviru regionalnih ekonomskih komisij npr. Ekonomske komisije OZN za Evropo - ECE ipd.).

Na vzhodu in zahodu Evrope so se izoblikovale regionalne povezave na osnovi ideološke razdelitve kontinenta, na vojaškem (NATO in Varšavski pakt) in gospodarskem področju (EGS in SEV). Uvrstili smo jih v regionalne organizacije, čeprav je v osnovi šlo za subregionalne povezave držav. Ob tem se je razširilo tudi subregionalno sodelovanje držav, ki pa ga često zaradi različne narave sodelovanja imenujemo tudi regionalno. Tako npr. poznamo nordijsko sodelovanje v okviru Nordijskega sveta ali balkansko sodelovanje, v zadnjem času pa se npr. razvija sodelovanje Avstrije, Madžarske, Jugoslavije, Češko-slovaške in Italije. Končno je potrebno omeniti še politično sodelovanje držav v okviru regionalne mednarodne organizacije Svet Evrope, ki je kot zahodnoevropska organizacija tendirala k tesnejšemu političnemu povezovanju celotne Evrope. Čeprav gre formalno za konferenco držav, je vendarle političen proces povezovanja celotne Evrope Konferenca o evropski varnosti in sodelovanju (KEVS). Vse to regionalno sodelovanje pa izhaja iz držav kot tvorca mednarodnih odnosov in se zato mednarodni regionalizem enači z meddržavnim regionalnim sodelovanjem, kjer to sodelovanje vedno zajema celoto ozemlja posamezne države. V mednarodni skupnosti pa poznamo vrsto sodelovanja držav, kjer sodelovanje zajema le del njihovega ozemlja, torej subnacionalne regije. Včasih ločimo regionalizem "v ožjem smislu", ki zajema področje celotne države in drugi, ki zajema le del ozemlja, ki ga imenujemo transnacionalni ali čezmejni. V osnovi gre pri tem za programe skupnega načrtovanja in izvajanja razvoja na določenih ožjih zemljepisnih območjih, večinoma obmejnih. Tudi tu poznamo več tipov sodelovanja od funkcionalnega (npr. urejanja plovniških režimov) do političnega (npr. Britansko-Irski sporazum o Severni Irski) ali npr. zaščite manjših (Južni Tirol). Pri tem gre večinoma za sporazume, ki urejajo določene režime v t. i. transnacionalnih regi-

jah ali pa za različne oblike sodelovanja na najrazličnejših področjih, ki se urejujejo v okviru t. i. mešanih meddržavnih komisij. Vse to pa klasični mednarodni regionalizem ne obravnava, čeprav gre za pojave, ki so vse številnejši, pomembnejši in imajo vpliv na mednarodne odnose, ki je mnogo večji, kot se na prvi pogled dozdeva. Pri tem pa prihajamo že na področje sociologije mednarodnih odnosov, čeprav so subjekti sodelovanja še vedno države. Toda funkcija tega sodelovanja je že urejanje družbenih odnosov ob meji. Govorimo o čezmejnem sodelovanju držav. Toda v zadnjih petnajstih letih se je razvilo mednarodno sodelovanje subnacionalnih regij posameznih držav, ki ga pogojno lahko imenujemo "pravi regionalizem". Gre za mednarodno sodelovanje subnacionalnih regij, ki pa so vedno politično teritorialne upravne enote. V glavnem se zahteva, da imajo določeno legitimno politično predstavništvo določenega ozemlja posamezne države, pa naj so v notranje upravno političnem smislu to države, dežele, regije, kantoni, province, avtonomne skupnosti ipd. Takšne regije so se pričele med seboj povezovati in sodelovati bodisi z izrecnim pristankom držav, bodisi z njihovim tihim pristankom ali na osnovi notranje pravnih in ustreznih pooblastil. Tudi tu ni čistih tipov toda tendenca gre k vse večjem samostojnem sodelovanju subnacionalnih regij preko državnih meja. V začetku šestdesetih let so se začeli prvi poizkusi bolj organiziranega čezmejnega sodelovanja teritorialnih enot manjših od držav in večjih od lokalnih oblasti. Domnevamo lahko, da se je manj organizirano oz. neorganizirano sodelovanje odvijalo že pred tem in je najbrž staro kot so stare nacionalne oz. državne meje. Življenska nuja, t. j. gospodarski interes, pa tudi številne kulturne, etnične in družinske vezi so na "mednarodne" sosedске odnose na subnacionalni ravni vplivale vse drugače, kot pa so to lahko domnevali načrtovalci nacionalnih meja. Prizadevanja v šestdesetih letih so bila na eni strani spodbujena od strani samih regionalnih enot, ki so težile k večji samostojnosti pri urejanju lastnih zadev v procesu nadaljevanja demokratizacije notranjepolitičnega in družbenega življenja. Po drugi strani pa je ta proces demokratizacije potekal vzporedno z razvojem vse bolj zapletenih družbenoekonomskih in družbenopolitičnih procesov, ki so od držav terjale

decentralizacijo upravljanja življenja in dela na njenem ozemlju. Razvoj mednarodnopolitičnih razmer, ki je povzročil približevanje držav in celo integracijske procese v mednacionalnih gospodarskih odnosih, torej razvoj zaupanja v mednarodnih odnosih, pa je tudi sovpadal s koncentričnimi gospodarskimi in družbenimi interesi regij, kjer so povsem obmejne iskale določeno kompenzacijo in izrabo primerjalnih prednosti v sosednjih regijah onkraj državnih meja. Rezultati teh prizadevanj so postali otipljivejši v sedemdesetih in v začetku osemdesetih let tega stoletja, ko je bila ustanovljena vrsta "regionalnih združenj" na teritorialni osnovi, kjer so se posamezne subnacionalne regije, predvsem obmejne, trdneje pričele povezovati preko državnih meja in tudi na ta način poizkušale odgovoriti na nekatere stare in nove izzive obstoja in razvoja prebivalstva na svojem območju. Njihove povezave so tako številne, da danes med zahodnoevropskimi državami praktično ni več meja, kjer se na ta ali oni način regije z obeh strani meje ne bi med seboj povezovale. Osnova njihovega sodelovanja je pravno in politično različno urejena, toda področja sodelovanja in rezultati so si dokaj podobni, saj sodelovanje, razen nekaterih specifičnosti, odgovarja njihovim potrebam. Naštejmo zato samo nekatere regionalne povezave, predvsem tiste, ki so se razvile v hribovskih območjih. Delovna skupnost regij osrednjih Alp (Arge Alp) je kot prva nastala že leta 1972 in nato vplivala tudi na nastanek npr. Delovne skupnosti Alpe Jadran (1978), Delovne skupnosti zahodnih Alp (COTRAO 1982), Delovne skupnosti Pirinejev (1983) ter Delovne skupnosti Jurskih regij (CTJ 1985). Približno v istem časovnem obdobju pa so zaradi svojih podobnih interesov pričele sodelovati tudi različne subnacionalne enote ene države s subnacionalnimi enotami drugih držav, ki so bile v podobnem položaju, s podobnimi problemi. Dvostransko sodelovanje različnih enot je pokazalo možnost in potrebo po večstranskem sodelovanju in tako so nastale večstranske nestrjene ozemeljske interesne povezave, ki jih zaradi poenostavitve združimo s funkcionalnimi mednarodnimi povezavami subnacionalnih regij. Tako je že leta 1965 nastalo Združenje regij glavnih mest držav Evropske skupnosti, leta 1971 Združenje evropskih obmejnih regij (ARFE), leta 1973 Konfe-

renca obmorskih obmejnih regij (CRPM), leta 1984 Delovna skupnost industrijskih regij (RETI), in kljub nekaterim pomislekom prištejmo sem še Interregionalno transportno komisijo v sredozemskem bazenu (CITRAME), ki je prvič zasedala leta 1985.

Toda regije držav članic Sveta Evrope in predvsem tudi regije držav članic Evropske skupnosti so se vse bolj zavedale nujnosti sodelovanja in spremljanja organiziranega sodelovanja svojih držav na mednarodnem nivoju (t. j. v Svetu Evrope) in tudi na meddržavnem nivoju z nadnacionalnimi prizadevanji (t.j. Evropska skupnost). Prav v naddržavnih odločitvah so videle izziv in nevarnost za svoje interese, saj se meddržavne in nadnacionalne odločitve najprej in najposredneje odražajo prav na regionalnem nivoju. Pri odločanju so želele biti prisotne vsaj v toliko, da se po nemarnosti ne prezrejo njihovi interesi, obenem pa so si želele zagotoviti kar največ blagodeti nadnacionalnega povezovanja. Zaradi tega so evropske regije ustanovile še dve splošni interesni združenji t. j. Evropski Center za regionalni razvoj (CEDRE) in Skupščino evropskih regij (AER). Gre v osnovi za dve organizaciji evropskih regij, ki pa sta med seboj tesno povezani. Prva ima upravno-tehnične in strokovne naloge, druga pa politične naloge. Obe pa služita medsebojnemu povezovanju regij v evropskem prostoru in zastopanju njihovih interesov navzven. Pri procesih in pojavih regionalizma v Evropi lahko zato po eni strani govorimo o meddržavnem povezovanju, ki sega od enostavnih kooperacijskih procesov do integracijskih prizadevanj z različno stopnjo formalizacije teh odnosov. Razvoj gospodarskega in družbenega življenja je že presegel ozke državne okvire in povezovanje držav na subregionalni in regionalni ravni je postal nujnost. Poleg tega pa se na vseh mejah, kjer ni ideoloških preprek, intenzivno razvija čezmejno meddržavno sodelovanje. V Evropi pa je prav zaradi razvoja proizvajalnih sil in demokracije prišlo do večje samostojnosti politično-upravnih subnacionalnih regij. Večja samostojnost teh regij in želja po hitrejšem razvoju pa je tudi po svoje pokazala na ozkost državnega okvira. Zato so se te regije pričele povezovati in nastopati v mednarodnem prostoru. Najprej bilateralno, predvsem interesno in nato čezmejno. Pozitivne izkušnje so vzpodbudile multilateralno čezmejno sodelovanje,

nato pa še večstransko interesno povezovanje. Ogroženost z integracijskimi prizadevanji držav in vse večje samozavedanje regij pa je na koncu pripeljalo do regionalnega političnega splošnega združenja. Skoraj paradoksalno se sliši, da so pojave mednarodnega regionalizma med drugim vzpodbudila tudi meddržavna integracijska prizadevanja. V želji po eliminaciji ovir, ki jih v meddržavnem povezovanju

predstavlja pojem suverenosti, so meddržavne tvorbe našle svojega zaveznika tudi v regijah in tako se danes pristojnosti držav nezadržno ožijo v korist meddržavnega povezovanja po eni in regij po drugi strani. Kot vse kaže, se bodo ti procesi nadaljevali.

Bučar, B., Mednarodni regionalizem - mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij, doktorska disertacija, FSPN, Ljubljana, 1989.

GEOGRAFSKI VIDIKI KRIZNIH ŽARIŠČ V JUGOVZHODNI AZIJI

Franc Lovrenčak

Med velike makroregije Azije spada tudi njen jugovzhodni del, ki ga označujemo z imenom Jugovzhodna Azija (JV Azija). Zajema Indokitajski polotok in obsežni otoški svet med tem polotokom in Avstralijo. Meri 4 495 465 km², kar je skoraj polovica ZDA. Nahaja se med dvema celinama Azijo in Avstralijo ter dvema oceanoma Tihim in Indijskim ter dvema omikama indijsko in kitajsko. Tak položaj je močno vplival na nastanek mnogih posebnosti in značilnosti tako naravnogeografskih kot družbenogeografskih med njimi tudi mnogo nasprotij, ki obstajajo tudi v sedanosti.

JV Azija leži v tropskem pasu. Velika azijska celinska masa na eni in avstralska na drugi ter vplivi iz obeh oceanov in lega ob ekvatorju pogojujejo podnebne razmere. Bolj kot poletni in zimski letni čas se uveljavljata suha in deževna letna doba. Indokitajski polotok ima večinoma monsunsko, na jugu ležeče otočje pa ekvatorialno podnebje.

Naravne razmere omogočajo gojenje mnogih kulturnih rastlin. Pomembnejši kmetijski pridelki so riž, koruza, kasava, banane naravna guma, kokosov oreh, sladkor, palmovo olje in opij. Gospodarsko pomemben je tudi tikov les, sandalovina, palisander in bambus. Zaradi ugodne geološke sestave ima JV Azija tudi pomembna rudna bogastva, zlasti nafto in zemeljski plin, kositer, baker, svinec in cink.

V JV Aziji so se pomešala ljudstva, rase in kulture bolj kot v drugih delih Azije. Tu so se naseljevala mongolidna ljudstva iz Tibeta, stara še pred kitajska ljudstva z Kitajske, Dravidi in ariji iz Indije, negroidi iz Avstralije in Melanezije, Kitajci, Arabci in Evropejci. Prebivalci notranjih delov Indokitaj-

skega polotoka so večinoma budisti, v primorskih delih Malezije, v Indoneziji in južnih Filipinih so muslimani in severnih Filipinih kristjani.

Lega na križišču poti iz enega v drugi ocean, iz ene na drugo celino, agrarna in rudna bogastva ter politična razdrobljenost JV Azije so pritegnile pozornost velikih sil. V Burmi in delu Bornea so se uveljavili Angleži, na vzhodnem delu Indokitajskega polotoka Francozi, v Indoneziji Nizozemci, na Filipinih Španci in kasneje ZDA.

Prav ta geografska, etnična in kulturna razdrobljenost JV Azije ter različen gospodarski in zgodovinski razvoj so povzročili nastanek kriznih žarišč, kar otežuje novo politično in gospodarsko ureditev tega dela Azije.

Čprav ne gre za politično vprašanje ima JV Azija še eno posebnost. Na ozemlju severnega Laosa in Tajske ter vzhodne Burme na nezakonit način gojijo opijski mak. To ozemlje je znano pod imenom "zlata trikotnik". Uvršča se med najpomembnejše svetovne vire opija, iz katerega izdelujejo heroin.

PREBIVALSTVENA VPRAŠANJA

V JV Aziji živi okoli 8% vsega prebivalstva na Zemlji, po ocenah za leto 1986 je bilo to 408 444 000 ljudi. Daleč največ prebivalcev med desetimi državami JV Azije ima Indonezija, kjer na 12 000 otokih in otočkih živi nad 170 milijonov ljudi (1.986 169 482 000). Sledijo ji Vietnam, Filipini, Tajska in Burma. Naslednje štiri države Laos, Kambodža, Malezija in Singapur z manjšim številom prebivalcev